

Анастасія Ціпкал

магістерка права кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”
(Ужгород, Україна)
nastyia.tsipkal@gmail.com

DOI: 10.33498/Journ-2025-09-205

УДК: 341.341-052:355.01(477+470)“20”

ПРАВНИЧИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

АНОТАЦІЯ. У статті проаналізовано правовий статус військовополонених в умовах збройного конфлікту. Акцентується увага на тому, що в умовах російсько-української війни особливої ваги набуває забезпечення реалізації та гарантування прав і законних інтересів військовополонених, а також питання нормативного регулювання діяльності відповідних державних органів і посадових осіб, відповідальних за дотримання міжнародних стандартів, і притягнення держави-агресора до міжнародно-правової відповідальності за порушення таких прав.

Зазначається, що система міжнародного гуманітарного права встановлює чіткий правовий режим для військовополонених, визначаючи їхні права, обов'язки та умови утримання відповідно до міжнародних зобов'язань держав. Особливо підкреслюється значення Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р., яка є ключовим міжнародно-правовим актом, що регламентує стандарти захисту військовополонених під час збройних конфліктів, їх правовий статус, права й обов'язки, а також відповідальність держав, які їх утримують.

Крім цього, стаття містить інформацію про прогалини національного законодавства та міжнародних конвенцій, які потребують особливої уваги з боку держави та суспільства, а саме, що стосуються прав військовополонених, які добровільно здалися в полон. Так, натеper міжнародно-правове регулювання правового статусу військовополонених за вищезгаданих обставин не є повною мірою відповідним до сучасних умов і потребує певної модернізації. Тож з метою усунення відповідної прогалини в законодавстві авторка намагається запропонувати та реалізувати на практиці можливі шляхи її вирішення. Зокрема, у наступних дослідженнях доцільно зосередити увагу на розробленні чітких законодавчих положень, які б регламентували гарантії для військовополонених, що добровільно здалися в полон, порядок їхнього обміну, а також аспекти подальшого соціального захисту. Важливу роль у цьому процесі має відігравати саме Україна, яка, обстоюючи права своїх військовослужбовців, що перебувають у полоні, може стати ініціатором та активним учасником формування нових підходів у сфері міжнародного гуманітарного права.

Ключові слова: військовополонений; правовий статус; права та обов'язки військовополонених; відповідальність військовополонених; воєнний конфлікт; російсько-українська війна; міжнародне гуманітарне право.

Проблематика правового статусу військовополонених набуває особливої значущості в умовах сучасних збройних конфліктів, зокрема, у контексті війни російської федерації проти України. Дотримання міжнародного гу-

© Анастасія Ціпкал, 2025

манітарного права та норм поведіння з військовополоненими є ключовим елементом забезпечення прав людини та функціонування міжнародної системи безпеки.

Значущість дослідження також зумовлена необхідністю адаптації національного законодавства України до сучасних викликів, розробки ефективних механізмів захисту військовополонених і забезпечення справедливого судочинства. Аналізуючи правові аспекти цього питання крізь призму повномасштабного вторгнення, можна виробити рекомендації для вдосконалення правозастосовної практики, що сприятиме зміцненню міжнародного гуманітарного права та захисту прав людини.

Метою наукової статті є загальнотеоретичний аналіз поняття прав людини та їх ознак. Особлива увага звертається на проблеми, що стосуються такої категорії осіб, як військовополонені, гарантування їхніх прав, особливостей притягнення до відповідальності. Дослідження проводиться крізь призму досвіду поведіння з полоненими у воєнний час.

У статті використано теоретичні надбання в напрямі дослідження поняття прав людини таких відомих українських вчених, як М. Козюбра, П. Рабінович, В. Лемак та ряд інших. Проблематика правового статусу військовослужбовців під час перебування їх у полоні цікавила значну кількість вчених. Зокрема, серед них слід виокремити таких науковців, як: М. Буряк, А. Вакулєнко, А. Вознюк, П. Гарасим, І. Гловюк, О. Капліна, В. Кузнецов, Є. Письменський, М. Сийплові, О. Таран, Г. Тетерятник, Т. Фоміна та ін. Набагато ширше цими питаннями займалися представники іноземної доктрини, а саме: S. Garikipati, U. Kambhampati, M. Nakib, S. Repucci, A. Slipowitz, Y. S. Zamani та ін.

Наукова новизна полягає в формулюванні правового статусу військовополоненого як суб'єкта, що поєднує в собі риси учасника війни та носія прав людини, а також у врахуванні тих викликів, які спричинені збройною агресією проти України, що дало змогу виявити недоліки чинних механізмів захисту прав військовополонених. Крім того, запропоновано нові підходи щодо вдосконалення національного законодавства з цієї тематики.

Теоретичне підґрунтя поняття прав людини. Права людини, їх захист і гарантування є одним із найбільш актуальних проблем сучасності, особливо для України, враховуючи триваюче повномасштабне вторгнення РФ на територію нашої держави. Проблематика порушення людських прав, гарантії яких установлені міжнародними договорами, є реальною та болючою. Особливої уваги набувають питання дотримання норм міжнародного гуманітарного права, захисту цивільного населення, військовополонених та осіб, що перебувають під окупацією. Україна систематично фіксує численні випадки воєнних злочинів – порушення права на життя, свободу, особисту недоторканність, катування, примусове переміщення та геноцидні дії з боку агресора.

Теоретичні напрацювання у сфері прав людини дають базу для розуміння цих злочинів. М. Козюбра визначає права людини як визнані світовим співтовариством блага й умови життя, яких може домагатися людина від держави і суспільства¹. Подібну позицію висловлював і вітчизняний вчений П. Рабінович, виокремлюючи з-поміж усього комплексу прав людини так звані буттєві права, синонімізуючи таким чином їх з терміном “фундаментальні”, “основоположні”, підкреслюючи їх універсальність; невідчужуваність тощо. У його інтерпретації це певні можливості людини, які необхідні для задоволення біологічних і соціальних потреб її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах, об’єктивно зумовлюються досягнутим рівнем розвитку суспільства й забезпечені обов’язками інших суб’єктів². Суддя Конституційного Суду України, професор В. Лемак убачає сутність прав не лише в закріплених можливостях, а й у захисті суті людини (її гідності та свободи) від сваволі³.

Очевидно, що розуміння прав людини, яке переважає в українській парадигмі, відображає природно-правове розуміння прав людини. Такий підхід закріплено й у змісті розділу II Конституції України, ст. 22 якої передбачає “невичерпність” прав і свобод людини, що означає визнання інших, неписаних, прав і свобод⁴. Використання природно-правового підходу в більшості держав, де діє принцип верховенства права та поваги до прав людини, є прямим наслідком дії міжнародних каталогів з прав людини, зокрема, Загальної декларації прав людини 1948 р. та Пактів 1966 р., розроблених Комісією ООН (Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права), які найповніше визначили перелік і зміст основоположних прав людини. Каталог прав людини, сформований у цих документах, отримав подальше втілення в регіональних механізмах, зокрема у межах Ради Європи. Європейський суд з прав людини у своїй практиці наголошує, що права людини становлять цілісний феномен⁵.

Важливо, що ця доктрина безпосередньо співвідноситься з правами військовополонених. Їхній правовий статус ґрунтується на загальних засадах прав людини та конкретизується в нормах Женевських конвенцій 1949 р. та Додаткових протоколів. Відповідно сьогодні забезпечення прав військовополонених є проявом практичної реалізації універсальних стандартів прав людини, які не втрачають чинності навіть під час війни.

¹ Загальна теорія права: підручник (М Козюбра (заг ред), Ваіте 2015) 50–51.

² П Рабінович, *Основи теорії та філософії права: навч. посібник* (Медицина і право 2021) 17–18.

³ Окрема думка судді Конституційного Суду України Лемака Василя Васильовича стосовно Висновку Конституційного Суду України від 13 листопада 2019 р. № 5-в/2019 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nd05d710-19#Text>> (дата звернення 05.03.2025).

⁴ Конституція України від 28 червня 1996 р. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (дата звернення 06.03.2025).

⁵ Рішення Європейського суду з прав людини у справі Ейрі від 9 жовтня 1979 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_332#Text> (дата звернення 07.03.2025).

В умовах сьогодення порушення питання основоположних прав людини в контексті війни в Україні є більш ніж актуальним. Натепер найбільш вразливою категорією населення, права якої зазнають утисків, є військовополонені. Військовополонені, як і всі люди, мають право на життя, людську гідність та гуманне поводження. Ці права закріплені у Загальній декларації прав людини 1948 р., ст. 3 якої проголошує право кожної людини на життя, свободу та особисту недоторканність⁶, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р., що гарантує право на життя (ст. 6) і забороняє катування та нелюдське поводження (ст. 7)⁷, Конвенціях ООН проти катувань, а саме статтях 10, 11, 12, що стосуються контролю за умовами тримання під вартою (що включає військовополонених)⁸, та Женевських конвенціях (1949 р.) та їхніх Додаткових протоколах, особливо в Третій Женевській конвенції, яка визначає права військовополонених і обов'язки держав щодо гуманного поводження з ними⁹. Проте в умовах війни здійснення певних прав може бути обмежено (наприклад, свобода пересування), що регулюється нормами міжнародного гуманітарного права.

На сьогодні існує система принципів міжнародного права, що встановлюють основоположні цінності, які не повинні порушуватися у воєнному конфлікті. Зокрема, на міжнародному рівні у вигляді значної нормативної бази закріплені гарантії правового статусу військовополонених. У контексті повномасштабної агресії російської федерації (далі – рф) проти України доволі актуальною є проблема порушення прав людини, пов'язана з утриманням і поводженням з українськими громадянами (в якості заручників, військовополонених чи політичних в'язнів) на тимчасово окупованій території України або на території рф.

Загальною є інформація щодо факту нелюдського поводження з військовополоненими з боку країни-терориста – росії. Ба більше, вони є систематичними. Умови утримання зовсім позбавлені встановлених стандартів, адже військовополонені позбавлені належного харчування, медичного утримання та перебувають у антисанітарії. Очевидно, що ведення війни у XXI ст. не повинно суперечити загально визнаним нормам і принципам міжнародного права. Проте реальність саме така.

Заборона катувань, нелюдського поводження та приниження гідності (ст. 13), обов'язок надавати полоненим медичну допомогу (ст. 15), захист від примусової праці (ст. 49) та інші положення, закріплені в Женевській

⁶ Загальна декларація прав людини. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 груд. 1948 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text> (дата звернення 07.03.2025).

⁷ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 груд. 1966 р., набув чинності для України 23 берез. 1976 р. Офіційний вісник України. 2006. № 24. Ст. 1796.

⁸ Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 груд. 1984 р., набула чинності 26 черв. 1987 р. Офіційний вісник України. 2006. № 41. Ст. 2820.

⁹ Женевська конвенція про поводження з військовополоненими. Прийнята 12 серпня 1949 р. Офіційний вісник України. 2006. № 52. Ст. 3554.

конвенції, мають забезпечити прийнятні умови побуту й утримання для полоненого, а головне – зберегти йому життя¹⁰. Аналогічні норми випливають із природного права кожної людини на життя та повинні захистити цю найважливішу цінність у разі виникнення складної соціальної ситуації для особи, що перебуває у військовому полоні. Проте про жодну цілковиту свободу особи тут не може йтися. Військовополонений залишається ворогом, хай і без зброї¹¹.

Норми міжнародного гуманітарного права чітко визначають правовий статус військовополонених. Так, ст. 4 Третньої Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1949 р., яка ратифікована Україною, визначає, що військовополоненими вважаються особи, які потрапили в полон до супротивника й належать до однієї з таких категорій, як: 1) особовий склад збройних сил сторони конфлікту, а також члени ополчення або добровольчих загонів, які є частиною цих збройних сил; 2) члени інших ополчень і добровольчих загонів, зокрема члени організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загоони, зокрема організовані рухи опору, відповідають таким умовам: а) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих; б) вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані; с) вони носять зброю відкрито; d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни¹².

Статус військовополонених надається законним учасникам військових дій (комбатантам). Особа зі складу збройних сил не може претендувати на статус військовополоненого у разі захоплення під час заняття шпигунством¹³.

Правовий статус військовополонених врегульовано постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 5 квітня 2022 р. “Про затвердження Порядку тримання військовополонених”. Відповідно до змісту цієї постанови військовополонені – особи, які мають право на цей статус відповідно до ст. 4 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. і ст. 44 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 р.¹⁴ Вважаємо доцільним виокре-

¹⁰ Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (н 9).

¹¹ І Кравченко, ‘Правовий статус “військовополонений” і “цивільний заручник” у контексті норм міжнародного гуманітарного права та проведення операції Об’єднаних сил (АТО) на Сході України’ [2020] 1(114) Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ 138–139.

¹² Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (н 9).

¹³ Я Годжек, ‘Нормативні гарантії статусу військовополонених у міжнародному праві та їх значення для України’ [2020] 10 Право і суспільство 220.

¹⁴ Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text> (дата звернення 07.03.2025).

мити основні положення постанови “Про затвердження Порядку тримання військовополонених”:

1) змістом постанови передбачено базові принципи, яких повинні дотримуватися органи державної влади та суспільство загалом щодо військовополонених. Зокрема, з військовополоненими завжди повинні поводитися гуманно, не допускаючи стосовно них насильства, репресалій, жорстокого поводження й тортур, образливого та принизливого ставлення, залякування та цікавості публіки, засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином;

2) військовополонених не можна піддавати фізичному каліченню, медичним чи науковим експериментам будь-якого характеру, проведення яких не обґрунтоване у зв'язку з потребою в медичному, стоматологічному або стаціонарному лікуванні військовополонених та які не проводяться в їх інтересах;

3) до військовополонених, за будь-яких обставин, ставляться з повагою до їх особи та честі. З жінками поводяться з усією повагою, зумовленою їх статтю, так само прихильно, як і з чоловіками. До офіцерів та військовополонених, які прирівняні до них, ставляться з повагою, належною їх званню та віку. Військовополонені в повному обсязі зберігають свою цивільну правоздатність, якою вони користувалися до полону. Пораним і хворим з числа військовополонених надається своєчасна медична допомога;

4) держава відповідає за поводження з військовополоненими. Військовополонені перебувають під владою держави, а не окремих осіб чи військових частин¹⁵.

Варто зазначити, що особа, яка брала участь у воєнних діях і потрапила в полон, якщо вона має право та претендує на статус військовополоненого, або якщо держава, від якої така особа залежить, вимагає для неї зазначеного статусу шляхом повідомлення про це Україні або державі-покровительці, вважається військовополоненим та користується захистом Женевської конвенції. У разі виникнення сумніву в тому, чи має особа, яка потрапила в полон, право на статус військовополоненого, вона зберігає такий статус та користується захистом Женевської конвенції і Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), доти, доки її статус не буде визначено компетентним судовим органом¹⁶.

Важливо зацентувати на проблемі, яка прямо впливає з вищенаведеного, – статус військових, які добровільно здалися в полон. Відповідно до чинного законодавства такі особи позбавлені будь-яких гарантій на захист, що порушує основоположні права людини і громадянина. Так, до прикладу,

¹⁵ Про затвердження Порядку тримання військовополонених: постанова КМУ від 5 квітня 2022 р. № 413 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2022-%D0%BF#Text>> (дата звернення 23.03.2025).

¹⁶ Там само.

відповідно до Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” за військовослужбовцями, захопленими в полон або заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або зниклими безвісти, зберігається виплата грошового забезпечення та такі гарантії:

1) військовослужбовець має право скласти в письмовій довільній формі особисте розпорядження на випадок захоплення його в полон або заручником, інтернування в нейтральних державах або зникнення безвісти про виплату належного йому грошового забезпечення особі (особам) за його вибором, визначивши розмір частки таких осіб у відсотках;

2) у разі відсутності особистого розпорядження на випадок полону грошове забезпечення виплачується дружині (чоловіку), законним представникам малолітніх (неповнолітніх) дітей, дітям з числа осіб з інвалідністю з дитинства (незалежно від віку) або їх законним представникам і батькам військовослужбовців (крім тих із зазначених осіб, які одержують від військовослужбовця аліменти, а також батьків, позбавлених батьківських прав, за умови, що ці права не були поновлені). Таким особам рівними частками виплачується частина грошового забезпечення, що в загальній сумі не перевищує 50 % грошового забезпечення, визначеного після здійснення встановлених законом відрахувань;

3) виплата грошового забезпечення особі (особам), визначеній (визначеним) в особистому розпорядженні на випадок полону, та особам, передбаченим цим пунктом, здійснюється до повного з’ясування обставин захоплення військовослужбовців у полон або заручниками, інтернування військовослужбовців у нейтральних державах або зникнення безвісти, їх звільнення з полону або визнання судом безвісно відсутніми чи оголошення судом померлими¹⁷.

Викликає занепокоєння, що дія вищезгаданих пунктів-гарантій не поширюється на військовослужбовців, які добровільно здалися в полон, самовільно залишили військові частини (місця служби) або дезертирували зі Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань та правоохоронних органів.

Отже, доля військовослужбовців, які добровільно здалися в полон, та їхній статус є абсолютно неврегульованим питанням станом на сьогодні. Відповідно до згаданих актів цю категорію осіб прирівнюють до дезертирів. Підкреслимо, така поведінка компетентних органів держави є не обґрунтованою та такою, що позбавляє будь-яких гарантій на захист військовослужбовців.

Акцентуємо на тому, що необхідно розрізняти такі поняття, як “державна зрада” і “добровільна здача у полон”. Відповідно до ст. 111 Кримінального

¹⁷ Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-ХІІ <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>> (дата звернення 05.03.2025).

кодексу України державна зрада – це діяння, умисно вчинене громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України: перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України. Своєю чергою ст. 430 кодексу передбачає відповідальність *за добровільну здачу в полон через боягузтво або легкодухість*¹⁸. Тобто в цьому випадку законодавець обмежився тільки згаданими вище умовами, а саме боягузством та легкодухістю. Отже, відповідно до цієї норми не конкретизовано, що розуміється під поняттями боягузтво та легкодухість. Чи буде вважатися боягузством той факт, що особу під фізичним чи психологічним примусом змусять обирати між тим, чи здатися їй у полон, чи надати всю засекречену інформацію (зокрема щодо дислокації військ) ворогу? На нашу думку, у такому випадку – вибір здатися у полон аж ніяк не вважатиметься ні боягузством, ні легкодухістю, адже особа жертвує своїм життям заради того, щоб урятувати своїх побратимів. Своєю чергою з боку держави не буде жодної підтримки ні на обмін полоненими, ні на мінімальний захист для такої категорії осіб, що створює сумніви в забезпеченні прав людини.

Проблема, що гарантії захисту не поширюються на військовослужбовців, які добровільно здалися в полон, є складною з правової та гуманітарної точок зору. Тож з метою усунення відповідної прогалини в законодавстві наведемо такі можливі шляхи її вирішення.

По-перше, необхідно звернути увагу на національне законодавство, а саме внести зміни до Кримінального кодексу України, щоб чітко розрізнити обставини здачі в полон: 1) *примусова здача через безвихідне становище* (наприклад, нестача боєприпасів, оточення) має оцінюватися індивідуально; 2) *добровільна здача* без достатніх підстав може залишатися порушенням, але слід передбачити можливість пом'якшуючих обставин.

По-друге, це застосування Міжнародного гуманітарного права. Адже відповідно до Третьої Женевської конвенції (1949) будь-які військовополонені, незалежно від обставин здачі, мають право на гуманне поводження¹⁹. Так, до прикладу, Україна може ініціювати міжнародні консультації з Червоним Хрестом та іншими організаціями для контролю за дотриманням прав військовополонених.

І по-третє, важливим аспектом для роботи з військовополоненими є запровадження програм реабілітації та перевірки. Зокрема, для військовослужбовців, які повернулися з полону, слід створити комісії з оцінки обставин їхньої здачі. Це дасть змогу відрізнити реальні випадки зради від

¹⁸ Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.

¹⁹ Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (н 9).

вимушених рішень. Також необхідним елементом буде запровадити психологічну та юридичну підтримку для колишніх полонених, щоб уникнути їх дискримінації після повернення.

Наостанок, зазначимо, що з метою популяризації та запобігання відповідним випадкам також важливо проводити інформаційну та освітню кампанію: чітке роз'яснення військовим, які наслідки має добровільна здача в полон та які права вони мають відповідно до міжнародного права; підготовка до дій у разі загрози полону, щоб мінімізувати випадки неконтрольованої здачі.

Висновки. Проблематика статусу військовополонених є надзвичайно актуальною в умовах війни, особливо для України, яка стикається з масовими порушеннями норм міжнародного гуманітарного права внаслідок агресії РФ. Отже, відповідно до проведеного аналізу можна зробити висновок, що натеper така категорія населення, як військовополонені зазнає значних утисків та обмежень своїх прав і свобод, особливо це стосується тих з числа військовополонених, які добровільно здалися у полон.

Провівши ґрунтовний аналіз національного законодавства та міжнародних конвенцій, що стосуються прав військовополонених, можна помітити те, що питання, пов'язане з особами, які добровільно здалися у полон, є своєрідною невирішеною прогалиною, яка потребує особливої уваги з боку держави та суспільства.

Як показує практика, міжнародно-правове регулювання правового статусу військовополонених не є повною мірою відповідним до сучасних умов і потребує певної модернізації. На нашу думку, для зменшення випадків негуманного поводження із вищезгаданою категорією осіб необхідно підвищити ефективність захисту основоположних прав військовополонених через призму модернізації положень Женевської конвенції та інших міжнародних актів. Крім цього, вважаємо важливим аспектом у реалізації моніторингової політики за поводженням з військовополоненими є створення відповідних контролюючих органів із практичним механізмом роботи, а не тільки "теоретичним", як це відбувається тепер.

Отже, перспективою наступних досліджень є формування чітких законодавчих норм, що стосуються гарантій військовополонених, які добровільно здалися в полон, питання їх обміну та майбутнього соціального забезпечення тощо. Особливу роль у цьому процесі має відігравати Україна, яка, захищаючи своїх військовослужбовців у полоні, здатна ініціювати й підтримувати глобальні зміни у сфері міжнародного гуманітарного права.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Rabinovych P, *Osnovy teorii ta filosofii prava: navch. posibnyk* (Medytsyna i pravo 2021) (in Ukrainian).
2. *Zahalna teoriia prava: pidruchnyk* (M Koziubra (zah red), Vaite 2015) (in Ukrainian).

Journal articles

3. Godzhek Ja, 'Normatyvni harantiji statusu vijskovopolonenyh u mizhnarodnomu pravi ta jih znatchennja dlja Ukrainy' [2020] 10 Pravo I suspilstvo 218–223 (in Ukrainian).
4. Kravtchenko I, 'Pravovyj status "vijskovopolonenyj" i "tsyvilnyj zarutchnyk" u konteksti norm mizhnarodnoho humanitarnoho prava ta provedennja operatsiji Objednanyh syl (ATO) na Shodi Ukrainy' [2020] 1(114) Naukovyj visnyk Natsionalnoji akademiji vnutrishnih sprav 137–149 (in Ukrainian).

Anastasia Tsipkal

THE LEGAL STATUS OF PRISONERS OF WAR: CHALLENGES OF MODERN WARFARE AND PROSPECTS FOR IMPROVEMENT

ABSTRACT. The article presents an analysis of the legal status of prisoners of war in the context of armed conflict. Particular attention is paid to the fact that, in the conditions of the Russian-Ukrainian war, the realization and protection of the rights and legitimate interests of prisoners of war have become especially significant. The study also highlights the need for proper legal regulation of the activities of relevant state authorities and officials responsible for ensuring compliance with international standards, as well as the issue of holding the aggressor state internationally accountable for violations of these rights.

It is noted that the system of international humanitarian law establishes a clear legal regime for prisoners of war, defining their rights, obligations, and conditions of detention in accordance with the international obligations of states. Special emphasis is placed on the significance of the Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War of August 12, 1949, which is a key international legal instrument regulating standards for the protection of prisoners of war during armed conflicts, their legal status, rights and responsibilities, as well as the obligations of detaining states.

In addition, the article identifies gaps in both national legislation and international conventions that require special attention from the state and society, particularly regarding the rights of prisoners of war who voluntarily surrendered. Currently, the international legal regulation of the status of such prisoners does not fully meet modern challenges and therefore needs to be updated. Accordingly, the author attempts to propose and implement practical solutions to address these legislative gaps.

In future research, it is advisable to focus on the development of clear legal provisions governing the guarantees for prisoners of war who voluntarily surrendered, the procedures for their exchange, and the issues of their subsequent social protection. Ukraine should play a crucial role in this process, as by defending the rights of its servicemen in captivity, it is capable of initiating and supporting global changes in the field of international humanitarian law.

KEYWORDS: prisoner of war; legal status; rights and obligations of prisoners of war; responsibility of prisoners of war; armed conflict; Russian-Ukrainian war.